

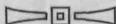
Planika je kraljica planinskih cvetic in zvesta hčerka planin. Prava domovina planinskim cveticam so le planine, zato v dolinah navadno tudi ne uspevajo. Od dolinskih cvetic se odlikujejo po veliko lepših barvah in vonju, tako da jih planinec rad prinaša s seboj v dolino. Pred vsemi ljubi seveda planiko, s katero okraši svoj klobuk, ker ve, da mu bo ta edina zvesta ostala in ga, ne izpremenivši svoje podobe, spremila v dolino. Planika ostane namreč tudi posušena taka kot je cvetoča.

Če opazujemo v mesecu avgustu prirodo v dolini in jo primerjamo s planinskim cvetjem, se nam nehoté zazdi, kot bi se v tem mesecu preselilo cvetje iz dolin v planine. In kako tudi ne. Na planinah toliko krasnega, raznobojnega, pestrega cvetja, v dolinah pa skoro nič. Ni čuda tedaj, če vleče človeka na planine, saj naleti tu zopet na cvetno pomlad, od katere bi se ne ločil nikdar. Vsem planinskim cvetkam na čelu pa je planika in to zaradi svojega izredno lepega cvetja, posebno pa še zatorej, ker ostane posušena taka kot je cvetela. Po vsi pravici jo tedaj nazivljemo lahko ne le kraljico planinskih, ampak avgustovih cvetic sploh.“

Po končanem popisu so se otroci razkropili na vse strani in si nabrali vse polno raznovrstnih planinskih cvetic. Kot pravi hribolezci so si dečki okrasili z njimi klobuke, dekllice pa so si povezale lične šopke. Najbolj ponosni so bili seveda na planiko, o kateri so zvedeli vrh gore toliko lepega in poučnega. Tako ovenčani so se veselili in ukaje vrnili do koč. Tu so se potem počteno postavili ter se nato vsi zadovoljni in srečni vrnili v dolino.

Koliko pripovedovanja je bilo doma! Starši so z zadovoljstvom poslušali te vesele otroške spomine z gore in z vidno radostjo opazovali cvetice, ki so jih prinesli s seboj. Zbujali so se jim spomini na tiste blažene otroške čase, ko so oni z enakim zanimanjem in veseljem obiskovali goro. Ob tem spominu jim je bilo pri srcu hudo!

Otroci so pa drugega dne pripovedovali po vasi, kaj so lepega videli in doživeli na gori. Ta dan jim ostane v neizbrisnem spominu.

Mala stvarca — velik strah.

Spisal Ivo Trošt.

ovrinovi in Gregoričevi so stanovali na Krasu prav blizu zadnjega roba onih hribov, ki nam zakrivajo pogled na Jadransko morje. Miče in Nane sta lahko stekla vsak trenutek na hrib in odtam strmela na širono morskoro ravan, prostirajočo se daleč, daleč tja, dokler nese vid in še naprej v neskončnost . . . O, koliko lepih krajev je ob morju! A to se je samo zdelo mladima dečkoma,

ker sta slišala praviti dogodbe o rajnem Gregoričevem kapetanu, ki je objadral menda ves svet. Dečka sta se lahko ozrla nedaleč pod se, kjer se je

širila s hišami in hišicami posejana, z vrta in nasadi tako lepa tržaška okolica. Človeška bivališča se množe, kolikor bolj se svet znižuje do morja; vrtov in nasadov je vedno manj, a hiše vedno večje. Vmes se že vidijo začrneli dimniki raznih tvornic, siv in rjavkast dim se vali iz njih, brlzig parnih strojev in parnikov na morju polni ozračje. Krasne vile se slednjič v nižavi strnejo v lepe ulice, ki se križajo po bogatem, več kot dvestotisoč glav broječem Trstu.

Oba dečka sta bila že večkrat v mestu in se ga nista mogla nagledati še nikoli ne od blizu ne od daleč. Oni dan pa se je Gregoričevemu Mičetu mudilo domov in se je jako podvihal v strmi klanec, pa se je prehladil. Zdaj mora biti doma, da mu prej odleže v gŕu. Niso bile prav kratkočasne tiste urice, ki jih je moral prešteti doma sam. Zato je videl prav rad, da ga je obiskal popoldne po šoli Lovrinov Nane, ki je dotlej gotovo že omajil svoj kos kruha, odločenega za kosilce, in gledal, kje bi dobil

za malico kak primeren grizljaj. Njegova mati je hodila namreč zjutraj na delo v mesto in se vračala šele proti večeru. Gregoričevi so bili pa imovjti. Imeli so hišo, več glav živine, med njimi tudi osla, ki ga je časih jahal Miče, časih je pa osel vrgel njega brez usmiljenja na tla, da se je jokaje pobiral nekaj časa in jezil na muhastega sivca, ki je mislil, da stori dovolj za hišo, ako nese vsako jutro mleko v mesto. Imeli se Gregoričevi lep vrt, več njiv, vinogradov in s sivim kraškim kamenjem ograjenih travnikov, imenovanih ograde.

Drugi kraji, druge navade, drugačni ljudje, drugačne hiše. V teh krajih ne vidite slamnatih streh, marveč hiše, krite s težkimi skalami, da jih ne odnese burja. Strehe so nizke, položne, ker se ni treba bati, da bi se udrle pod snegom pozimi, ker ga ni skoro nikoli ali ga pa odnese burja v mirno zavetje, kjer ga lepo zmete na kupe. Tudi peči ne poznajo v teh krajih kakor le pri gospodi. Peči imajo samo za kruh. Ako dahne pozimi mrzla burja, zapro vežne duri in se stisnejo ljudje na ognjišče. To vam je prostor večinoma na tleh ali pa za komolec od tal. Tu kurijo kar na odprtem prostoru ter pristavljajo in odstavljajo lonce brez burkelj in brez grebljice. To bi gledali Kranjci in drugi Slovenci, kjer kuhajo leto in dan samo v peči ali v štedilniku!

Poletje se je že klanjalo bližajoči se jeseni. Poljski pridelki so dozorevali in nudili otrokom marsikak slasten založaj, ki si ga more človek privoščiti samo jeseni. Otroci se tedaj naveličajo tudi sadja in gredo z odraslimi na njivo pobirat krompir. Kmalu se dvigne oblak dima z njive, a na njivi vzplapola ogenj, ki polagoma izpremeni naneseno suhljad v samo žerjavico. Tu na žerjavici — kako lepo se peče krompir! Najboljši je pripravljen po takozvanem pastirskem načinu. Obriše se z njega prst in ga položi na žerjavico ter pusti nepokritega. Ko se je opeknel na eni strani, ga obrneš na drugo, vmes pa pihaš s klobukom v žerjavico, da ostane vedno živa. Tako se ga ne prime pepel, krompir se ne ožge, naredi pa tisto hrustajočo okusno skorjo, ki diši tako prijetno — po nečem boljšem.

Toda še prej nego pogori suhljad, se lahko peče koruzne — na Krasu pravijo — formentinove klasove ob kraju ognja prav izvrstno. Kdor še ni okusil napol dozorelih, na storžu ali na klasu samem pečenih turšičnih zrn, ni okusil še vsega dobrega, kar kuhajo in pečejo na Slovenskem . . .

Tedaj zavlada tudi med pastirji na paši pristno pastirsko življenje, otroško veselje. Le malo ali nič tega niso deležni tovariši, ki morajo ostati doma. Taka usoda je zadela lani Lovrinovega Naneta in Gregoričevega Mičeta. Zato sta si oskrbela enake zabave po svoje: Mirno je prasketal ogenj, ki ga je zakuril Nane na Gregoričevem ognjišču. Miče mu je velel navleči izpred skednja več suhih hrastovih vej, da jih je položil na ogenj, na ostale sta sedla ob zidu. Nane pa ni zabil pred skednjem pobrati več koruznih klasov, ki sta jih potem slekla z Mičetom in položila na žerjavico. Pobral je Nane celo nekaj buč in jih postavil k ognju, da bi sedela na njih in obračala slatno pecivo. S tem sta si hotela privoščiti vsaj nekaj tistega veselja, ki ga imajo tovariši tam zunaj v vinogradih in na paši.

Vsi Gregoričevi so bili zunaj na delu.

Tiho, skoro pretiho je bilo v širni kuhinji. Dim je odhajal naravnost v dimnik, in ogenj je razsvetljeval ves prostor s krvavordečo svetlobo. Dečka sta čutila v prsih neko tesnobo, kakor da je ponoči. Groza se je začela raztezati po veliki kuhinji in občirni Gregoričevi hiši, ki je bila najstarejša v vaši, nje rodovina pa najuglednejša. Gregoričevi so šteli med svoje prednike odlične zastopnike raznih stanov: tri duhovnike, pet učiteljev, dva zdravnika, enega pravnega doktorja in enega pomorskega kapetana, ki je pred leti ponesrečil daleč tam nekje v Indijskem morju. Vaščani še danes trde z vso gotovostjo, da se vrača po slovo Gregoričev kapetan vselej, kadar se tam doli v tržaškem zalivu peni morje, buči vihar in divjajo skrivne moči v prirodi. Tedaj se poslavlja od dragih domačih. V najsvetlejšem blisku so že videli prav razločno njegovo z zlatom obšito uniformo, čuli njegov obupni glas, kakor da se potapljaajo še bori z besnečimi valovi . . . Drugi so mu celo že prešteli zlate gumbe na suknji, občudovali pozlačeno sabljo, svetle naramnice in črno ovratnico, ko je stopal okolo hiše.

Mičetov oče, pameten, razumen mož, sedanji gospodar, je vedel, da je vse to izmišljeno in zlagano, pa se je pošalil s skrbnimi sosedi in sosedami: „Zakaj niste rekli stricu, naj vam podari nekaj cekinov ali vsaj zlato sabljo? Lepe kronce bi dobili zanjo v današnjih mršavih časih. Hm! Mojemu očetu stric gotovo ni ostavil vsega denarja ob smrti. Saj so trdili, da ima mnogo zlata v francoskih in celo v turških hranilnicah. Dajte, dajte, ljudje božji! Ne zamudite prilike o bodoči nevihti. Potem se vam ne bo treba zadovoljevati z malenkostmi, kakor oni dan, ko smo razdelili trebež na občinskem pašniku, pa se je hvalil Drejačev Japče, ki ni dobil same robide: ‚Treba sreče, sreče, kdor če dobiti trnja.‘ Potem boste, gospoda, jedli meso ter žgali klana polena in premog.“

Ljudje ga niso slušali, govorili so pa še vedno o rajnem kapetanu, ki se ob vsaki nevihti vrača po slovo. Spomin nanj, se jim je zdelo, mora polniti vso hišo, širo Gregoričevo posestvo do poslednjega kotička zlasti ponoči, kakor je polnil spomin na zlato uniformo in zlato sabljico nerešene duše slehrno srce v hiši. Kaj šele ob nevihti? Tega duha sta se bala na tihem tudi Nane in Miče. Čutila sta tega duha že prav v bližini, a Bog čuvaj, da bi kdo zinil o njem le besedico. Čutila sta pa njegov spomin celo v očeh, v licih in v vseh kretnjah. Kolikor večja tihota, toliko večji je bil strah.

Mirno je sukljal plamen dogorevajočih drv kvišku pod dimnik, in ob slehrnem puku sta se stresla dečka, pričakujoč, da zdajpazdaj zazvenči zlata sablja iz najbližnjega kota po veži . . . O, da nista ostala rajša na vrtu v senci pod murvo! Tiha groza je razprostrla krila po vsi kuhinji, in neprijetna tesnoba je objela srca obeh dečkov.

„Pok!“ počli zrno na žerjavici ležečega koruznega klasa, in oba upreta pogled v ogenj. Tam pa zapazita še nekaj drugega, še strašnejšega. Ni bil to duh pokojnega kapetana ali njegova svetla sabljica, ni bila tesnoba, ki je polnila dečkoma dušo in jima objemala srce, tudi ne tiha groza, ki je za-

gospodinjila po kuhinji in po vsi Gregoričevi hiši ter še nekaj korakov tam zunaj hiše — bila je drobna miška.

Dečka sta najprej ostrmela samega strahu, potem skoprnela in slednjič otrdela tako popolnoma kakor Lotova žena, ki se je ozrla na poti iz grešne Sodome na goreče mesto in se izpremenila v solnat steber.

Dečkoma začetek je bil miški konec strahu in trpljenja.

Ko je zavladal popoldanski mir na Gregoričevem dvorišču in so le krave prežvekovale v temnem hlevu ter se je celo petelin mirno hladil s svojo družino v senci pod kapom, ta čas je uporabila miška po skromnem kosilcu za gosposki izprehod. Čula je namreč, da je to dobro za želodec, ki potem lažje prebavlja in kuha. Seveda njen sklep ni bil neomajen. Zgodilo se je že, da je našla na poti sladko zrnce ter ga pojedla, pozabivši izprehod in kosilce. Pred skednjem je opazila razpočeno bučo. Bučno seme je pa slaščica, posebno še sveže. Tej izkušnji ne bi odolela niti njena mati, pa bo neizkušena miška! Smuknila je skozi razpoklino in uživala božji dar v polnih štrbunkljicah, kakor pravimo. Pa — ojoj! Razpoklina se zapre in buča se premika z miško nekam, kamor ujetnica ni mogla dognati, če se pelje ali plava . . . Tresk! — jo položi nekaj ne posebno nežno na tla, razpoklina se zopet odpre ali ne toliko, da bi mogla sladkosneda na svobodo — pod mačji zob.

Skozi malo odprtino je namreč opazila, da je v kuhinji, kjer prav rada prede mačka na ognjišču.

Mačka sicer ni bilo za ognjem, opazila je pa na dvih ob steni dva tako preplašena obraza, da se je zbala tudi sama ter zbežala v najskrivnejši kotiček buče, uporabila ugodno priliko ter pregrizla steno svoje ječe. Najprej se je ozrla, če ne preži odkod nanjo dekla z metlo. Ko ni bilo nevarnosti, smukne iz buče v najbližjo špranjo, odkoder je srečno izginila z nesrečnega kraja, kamor jo je bila zavedla sladkosnednost.

Dečka sta se ozrla za njo in pričakovala iz onega kota prikazni. Toda miška je bila vesela, da se ji ni bilo treba vračati, in dečka sta se pomirila, ko ni bilo iz kota prikazni. To ju je zdramilo, da sta se zgenila iz odrvenelosti.

Začela sta pogledovati drug drugega in se smejati svoji nespameti, da ju je mogla spraviti mala miška v tako velik strah.

